

HAYIR... (1987) ADALET AĞAOĞLU (1929 – 2020)

Genel Bakış

Ağaoğlu'nun kaleme almış olduğu *Dar Zamanlar* adlı roman üçlemesinin son cildi olan *Hayır...*, 1987 yılında Remzi Kitabevi tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Yazarın altıncı romanı olan *Hayır...*'de, *Ölmeye Yatmak* adlı birinci romanda başrol oynayan Aysel adlı kadın karakter yeniden başkarakter olarak konumlandırılmıştır. *Ölmeye Yatmak* ve *Bir Düşün Gecesi* adlı romanlardan sonra yayımlanmış olan eserde başkarakter Aysel Dereli'nin yaşandığı, kendini tamamen araştırmalarına verdiği ve derin bir iç hesaplaşmaya girdiği görülür. Aysel'in kişisel yaşam öyküsünün yanında eserde, Cumhuriyetin ilanından sonra yaşanan askeri darbelerin ardından özellikle kentli aydınların yaşadıkları bunalımlara da yer verilmiştir. "Sabah", "Akşamüstü", "Gece", "Gündoğumu" ve "An" başlıklarını taşıyan ve beş bölümden oluşan eserin her bölümünde oldukça kısa zaman aralıkları işlense de zamanda geriye dönüş ve iç monolog yöntemleriyle karakterlerin psikolojik evrenleri detaylı bir şekilde irdelenir. Kamuran Eronat, 2004 yılında Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yayımlanmış olan doktora tezinde eserin muhtevasıyla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir: "Üç ihtilal döneminin sıkıcı baskısını yaşayan yazarımızın eserlerinde bu karanlık dönemlerin mevcudiyetlerinin bulunması kaçınılmazdır. Özgürlüklerin sınırlı, yaptırımların ise güçlü olduğu bir süreçte Ağaoğlu, hep insanı ezen sıkıntıyı, onun psikolojik ve sosyolojik devinimlerinden hareket ederek aydınlatmaya çalışmıştır. Diğer bir deyişle, mevcut siyasal ortamın insanı yıpratın atmosferi, psikolojik nedenlere dayandırılarak aktarılmak istenmiştir. (...) "Hayır" aslında insanlık onurunun sıhhatine, güçlü bir kişiliğin mevcudiyetine, özgürlüğün sınır tanımaz güzelliğine "evet" denilmesinin kinayeli bir yaklaşımıdır" (Eronat 2004, 113-115).

Özet

Elli beş-altmış yaşlarına gelmiş olan Aysel, eşi Ömer ve sevgilisi Engin tarafından terk edilmiştir. Ömer, kendisine daima ilgi göstermiş olan Aysel'in yeğeni Ayşen'le evlenmiş ve ilerleyen zamanlarda bir kız çocukları olmuştur. Türkiye'de hapis yatmış ve serbest bırakıldıktan sonra hakkında yeniden tutuklama kararı çıkarılmış olan Engin Danimarka'nın Kopenhag şehrine siyasi mülteci olarak yerleşmiş ve Özgürlük-Dayanışma Derneği'nde Petra adlı bir kadınla tanışıp onu hamile bırakmıştır. Bir süredir tamamen kendi içine kapanmış olan Aysel kendini bilimsel araştırmalarına vermiştir. Aydın intiharlarını ve insanların ve toplumların boş alanları kullanımını inceleyen Aysel Özerk Milli Kültür Kurumu tarafından ödüle layık görülmüştür. Yapmış olduğu çalışmaları ve sevdiği erkekler tarafından nasıl terk edildiğini düşünen Aysel oldukça bunalımlı bir ruh halindedir. Bireysel sorunlarından kurtulmaya çalışan Aysel kendini tamamen toplumsal meselelerin çözümünü düşünmeye vermiştir. Her ne kadar bireysel sorunlarından kurtulmaya çalışsa da Aysel, bu niyetini bir türlü gerçekleştiremez. Yeğeni Ayşen'in eşi Ömer tarafından hamile bırakılması sonucunda Aysel eşinden boşanır. Aysel, Ayşen'in kendisine Ömer'den bir çocuğunun olacağını söylediği anı düşünür. Ömer'i her zaman sevmiş ve ona saygı duymuş olan Aysel, birbirlerinden ne zaman ve nasıl koptuklarını anlamaya çalışır. Zira Aysel geçmişte Ömer'i Engin'le aldatmış ve Ömer'in Ayşen'le birlikte olarak intikam almaya çalıştığını düşünmüştür. Fakat daha sonra Aysel Ömer'in yaşlanmış olduğunu ve Ayşen'le birlikte olarak kendini eskisi gibi yakışıklı ve genç hissedeceğini düşünür. Aysel Ömer'i her zaman düşünmüş fakat onu aramaktan daima kaçınmıştır. Ömer'se Aysel'i defalarca aramış hatta ona çiçekler göndermiş olsa da ondan hiçbir karşılık alamamıştır. Danimarka'daki bir yaşlılar yurdunda gece gözetimcisi olarak çalışan Engin, toplumsal sorunların çözümünü için canhıraş bir şekilde çalıştığı günleri özlemektedir. Kırklı yaşlarına gelmiş olan Engin hiçbir zaman evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı düşünmemiş olsa da en sonunda hayat onu istemediği bir noktaya getirmiştir. Engin, Danimarka'da yaşadığı zorluklardan zaman zaman yakınır ve Türklerle Danimarkalıları birbirleriyle kıyaslar. Yeni Yankılar ödülünü almak için Kopenhag'a gelmiş olan Aysel Engin'i de ziyaret eder. Bu ziyaretin ardından Engin Aysel'in kendisi için ne kadar değerli, önemli ve vazgeçilmez olduğunu yeniden anlar. Zira Aysel Engin'in her şeyi olmuş ve elindeki hiçbir şeyi ondan esirgememiştir. Engin ateşli gençlik

yıllarını ve Aysel'i çok özlemektedir. Bilimsel çalışmalarında yeni insanı kafasında kurgulamaya ve tasarlamaya çalışan Aysel, kendi zihninde oluşturduğu Yenins adlı bir arkadaş edinir. Yenins bütün özellikleriyle yeni insanı temsil etmektedir. "Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı", "Nükleer Çağın Değerleri" ve "İnsanlarda ve Topumlarda Boş Alanların Kullanımı" başlıklarını taşıyan çalışmalarıyla insanlığı ve toplumu sorgulamış olan Aysel'in vardığı sonuç şudur: "HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU TEK VE SON SÖZE BAĞLI: HAYIR..." (Ağaoğlu 2014, 280).

Kişiler

Aysel Dereli Elli beş-altmış yaşlarında olan kadın başkarakter akademiden ayrılmış ve eşi Ömer'le sevgilisi Engin tarafından terk edilmiştir. Aydın intiharları üzerine bilimsel incelemeler yapan Aysel bireyin varoluşsal sancılarını irdeleyen toplumbilimsel araştırmalara kendini adanmıştır. Asistanı Alev, eski öğrencisi olan Doç. Üner ve roman yazarı olan yazar arkadaşıyla devamlı olarak görüşüyor olmasına rağmen derin bir yalnızlık yaşamaktadır. Cumhuriyetin ilk idealist kuşağına mensup olan Aysel, toplumun ilerici beklentilerini ve özelemlerini karşılayamamış olmanın yanında şahsi hayatında yaşamış olduğu bazı olumsuz durumlardan dolayı psikolojik bir bunalım yaşamaktadır. Tamamen Aysel odaklı bir anlatının hakim olduğu eserde yaşanan askeri darbelerin, işkencelerin ve her türlü adaletsizliğin birey üzerindeki trajik etkileri üzerinde durulur.

Tezel Dereli Ablası tarafından tekne kazıntısı olarak nitelendirilen Tezel, tercih etmiş olduğu bohem yaşam tarzından dolayı iki eşinden de ayrılmıştır. Uzun bir süre İstanbul'da ressamlık yaparak ve sergiler açarak geçimini sağlamaya çalışmış olan Tezel, ablası gibi yaşamış olduğu olumsuz olaylardan dolayı varoluşsal bir bunalım yaşamıştır. Fakat *Hayır...* adlı romanda Tezel, oğlu Kerem'le birlikte Madrid'e taşınmış ve eski karamsar ruh halinden tamamen sıyrılmıştır. Sanatını icra eden, sürekli olarak sanat galerilerini, sergilerini ve müzeleri gezen Tezel oldukça mutludur. İngiliz bir çiftin teknesiyle dünya turuna çıkmıştır. Ablası Tezel'le mektuplaşır.

Engin Ünal Aysel'in eski öğrencisi ve sevgilisi olan Engin, dünya görüşü nedeniyle hapis yattıktan sonra siyasi bir mülteci olarak Danimarka'nın Kopenhag şehrine sığınmıştır. Kırklı yaşlarına gelmiş olan Engin, Aysel'in meslektaşı olan Prof. de Brujin'in aracılığıyla Gentofte Yaşlılar Yurdu'nda gece gözetimcisi olarak çalışmaya başlar. Özgürlük-Dayanışma Derneği'nde Petra'yla tanışan Engin, yaşanan ilişki sonucunda onu hamile bırakır. Hayatı boyunca toplumsal beklentilerin ve özelemlerin savunuculuğunu yapmış olan Engin evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı hiç düşünmemiştir. Danimarka'da Aysel'i unutmaya çalışsa da bunu başaramaz. Engin için Aysel vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Her ne kadar Danimarkalılarla Türkleri çeşitli konularda kıyaslasa da ülkesini özler.

Ömer Uzel "Ömer Uzel, uzun yıllar birlikte yaşadığı hayat arkadaşı Aysel'den ayrılmış ve Ayşen ile evlenmiştir. Son dönemde Aysel'le aralarına giren soğukluk, bazı ufak yapıcı çabalara rağmen ayrılıkla sonuçlanmıştır. Bunda kuşkusuz Ayşen'in beklenmedik bir şekilde hamile kalması etkili olmuştur. Ömer, yaşam enerjisini yitirmiş olan karısından uzaklaştıkça genç ve güzel bir kadın olan Ayşen'e yaklaşmıştır. Aysel, kocası ile yeğeni arasında yaşanan bu yakınlaşmanın farkındadır fakat duruma müdahale etmemiştir. Ömer'in genç bir kadında yeniden hayat buluşuna bir süre seyirci kalmıştır" (Acar 2019, 75).

Yazar "Aysel'in yazar arkadaşıdır. Yaşlıdır. Fazla sigara içmektedir. Geçmişinde coşkulu ve hayata bağlı olan bir sanatçının intihar düşüncesini konu alan "Kırık Zaman Parçaları" adlı bir roman yazmaktadır. Bu romandan başka, tamamladığı iki romanı daha vardır. Yazar, herkesten gizlediği bu iki romanını yayımlamamıştır. Zaten kendisi sanat camiasında fazla popüler biri değildir. İlerici ve özgürlükçü kimliğe sahiptir. Sanat ve Kültür Derneği'nin ilerici yazar ve şairleri bir araya getirmek üzere düzenlediği özel bir turneye katılmıştır. Yazar, Aysel'e aşiktir. Bu aşk kıskançlık düzeyine ulaşmıştır. Yazar, onu Aydın'dan, hatta Üner'den bile kıskanmaktadır. Henüz Aysel'e ilan edilmiş olmasa da Yazar'ın ona olan ilgisi herkes tarafından açık bir şekilde hissedilmektedir. Aysel'le sık sık beraber vakit geçirmektedir. Bir yerlerde oturup sohbet etmekte, birlikte sinemaya veya tiyatroya gitmektedirler. Aysel bir ara sakatlandığı vakit, Yazar ona bir süre kendisinde kalabileceğini söylemiştir. Fakat Aysel, bu teklifi kabul etmemiş, Üner'in evinde kalmayı tercih etmiştir" (Acar 2019, 70-71).

Cemal "Romanda bir zamanlar Aysel'i, öğrencileri ile aşırı derecede ilişki kurmakla suçlayan ve bundan ötürü de kendisi ile de ilişki kurması gerektiğini ima eden Cemal, aşırı sağ görüşü ile dikkatlerin üzerinde odaklanmasını sağlar. Cemal, seviyesizliği, ispiyonculuğu, ucuz milliyetçiliği temsil

etmektedir. Eserin ilerleyen bölümlerinde o da Engin gibi siyasi bir sığınmacı olarak yurt dışına gider. Fakat olumsuzluğu, orada da devam eder. Çevreye karşı merhametsiz ve kaba olan Cemal, bu yapısını dışa yansıtma yetersiz kalınca, içe dönük olumsuz davranışlarla, misyonunun kendisine sağladığı davranış bozukluklarına devam eder” (Eronat 2004, 132-133). Fakülte yönetimi için öğrenciler arasında casusluk yapan Cemal ilerleyen dönemlerde dekanın asistanı olarak ödüllendirilir. Fakat daha sonra siyasi bir sığınmacı olarak Danimarka'ya giden Cemal akli dengesini yitirmiştir. Eserde olumsuz bir karakterdir ve eyleyen olarak engelleyici işlevine sahiptir.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Kerem, Oktay, Ayşen, Dr. Bernt, Prof. de Brujin, Asistan Alev, Doç. Üner, Aydın, Petra, Tülin Hanım, Can, Prof. Dr. İhsan Türköz, Ercan Özkan, Sevil, Karinler, Yenins, Layana, Ozan vd.

Öykü

Aysel'in Varoluşsal Sancıları Gün doğumuyla birlikte uykusundan uyanan Aysel, bir süredir eklemelerindeki kireçlenmelerden dolayı rahatsızdır ve özellikle ayağındaki şişkinlikten yakınmaktadır. Özerk Milli Kültür Kurumu Bilim Hizmet Dalı tarafından yapmış olduğu bilimsel çalışmalardan dolayı ödüle layık görülmüş olan Aysel, yarın törende nelerle karşılaşacağını düşünür ve konuşmasını prova eder. Değerlendirme Süreci Başkanı Prof. Dr. İhsan Türköz tarafından nasıl sıcak bir şekilde karşılanacağını ve onun çalışmalarını öven bir konuşma yapacağını hayal eder. Aysel'in asistanı Alev ve eski öğrencilerinden Dr. Üner de törendeki yerlerini alacaklardır. “Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı” başlığını taşıyan çalışmasıyla ödüle layık görülmüş olan Aysel, yapmış olduğu çalışmayla geçmişte kendini intihar etmiş olan aydınları, yazarları ve roman kahramanlarını incelemiştir. Kendi akıl çağına varan her mantıklı insan varoluşsal olarak kendini ve özgürlüğün mahiyetini sorgular. İlerleyen zamanla birlikte teknoloji ilerlemiş ve bu gelişmeye koşut olarak insani değerlerde köklü değişimler olmuştur. Her geçen gün daha fazla şeyleşmeye uğrayan insanoğlunun yitirilen değerlerini sorgulayan ve insanın metalaşmasına isyan eden aydınların bazıları çözümünü intihar etmekte bulmuşlardır. İntihar etmek insanoğlunun tek özgürlükçü başkaldırısı haline gelmiştir. Odasının penceresindeki perdeyi aralayan Aysel dışarıdaki sisli denizi izler ve suyun üzerinde bir sandal olduğunu fark eder. Aysel suyun üzerindeki sandalla sislerin içinde seyahat etmeyi arzulamaktadır. Yirmili yaşlarındaki Yenins adlı arkadaşı ona daima moral verir, onunla birlikte olmak ister ve Aysel'le birlikte sandala binip sislerin içinde seyahat etmeyi arzular. Fakat Aysel oldukça karamsar bir ruh hali içerisinde ve onun iç dünyası içinde yaşadığı uzama da her açıdan yansımıştır. Evin içerisindeki bütün eşyalar dağılmış, perdeler tozlanmış ve uzun süredir temizlik yapılmamıştır. Aysel, gün içerisinde yapması gereken bütün işlerini düşünür ve planlar. Gündelik işler onun için oldukça sıkıcı bir hal almıştır. Uluslararası Antropoloji Enstitüsü tarafından yayımlanan bir dergide üç bildiri ismi bulunduğu için telif haklarını tahsil edecek, aldığı ücretle kira borcunu ödeyecek ve kuaföre gidecektir. Artık Aysel epeyce yaşlanmış ve saçları ağarmıştır. Yapmış olduğu çalışmaya gönderdiği belgelerle katkıda bulunmuş olan Prof. G. Syvertsen'e teşekkür mektubu yazmaya karar verir. Heinrich Von Kleist ve Peru Yavarov'un mektuplarını okumuş ve çalışmalarında bunlara yer vermiş olan Aysel, aydınların neden intihar ettiklerini detaylı bir şekilde irdelemektedir. Edward Bond'a göre; teknolojiyle birlikte insanın bütün varoluşsal değerleri yitirilmiştir. Teknoloji, insan hayatına birçok fayda sağladığı gibi ondan birçok şey de götürmüştür. Aysel, oğlu Kerem'le birlikte Madrid'e taşınmış olan Tezel'e mektup yazar. Eski karamsarlığını geride bırakmış ve Madrid'de yeni bir hayata başlamış olan Tezel, oğluyla birlikte yaşamaktadır ve tamamen sanatıyla ilgilenmektedir. Aysel Tezel'in mutlu olmasından kıvanç duyar. Yenins Aysel'e sandala binip sisi yarıp uzaklaşmayı teklif eder. Aysel Yenins'le birlikte gitmeyi çok istese de geçmişte yaşadığı kötü tecrübelerin olumsuz etkilerinden kurtulamamaktadır ve bundan dolayı onun teklifini reddeder. Tezel'in ikinci eşi olan Oktay zaman içinde şirket sahibi olmuş ve bir banka satın almıştır. Gazetelerin magazin bölümlerinde devamlı olarak güzel mankenlerle çekilmiş fotoğraflarına yer verilmektedir. Kerem'le birlikte yaşayan Tezel günlerini sergileri, müzeleri ve galerileri gezerek geçirmektedir. Aysel Tezel'e yeni aşkı olan Yenins'ten bahseder. Yenins'in ne kadar genç, coşkulu ve iyimser olduğuna değinir. Aysel'e göre Yenins gençliğin ateşini, coşkusunu, temizliğini ve samimiyetini temsil etmektedir. Ardından Aysel'in üst komşusu olan Layana telefon eder ve Aysel'e yalnızlığından dert yanar. Layana Aysel'e yalnızlığa nasıl tahammül ettiğini sorar. Halbuki kendisi Karl'la evlidir. Duşa giren Aysel yıkandığı sırada Engin'le Ömer'i düşünür. Kopenhag'a taşınmış olan Engin Ünal, Gentofte Yaşlılar Yurdu'nda gece gözetimcisi olarak çalışmaktadır. Kırklı yaşlarına gelmiştir ve Aysel'e yazdığı son mektupta birlikte olduğu bir kadınla evlenip evlenmeme konusunda kararsız kaldığını belirtmiştir. Aysel Engin tarafından terk edilmiş olmaktan ve onun başka bir kadınla evlenmeyi planlamasından derin bir üzüntü duyar. Zira Aysel Engin'e çok emek verdiğini düşünür ve onun tarafından ihanete uğradığına inanır. Duşun ardından gazete okumaya başlayan Aysel, ilanlar

bölümüne geldiğinde geçmişte almış olduğu Sosyal Bilimler Onur Plaketi'nin nasıl haber yapıldığını hatırlar. Ardından yeniden intihar etmiş olan aydınları düşünürken geçmişte iftiraya uğrayarak ve Engin'le yaşadığı ilişki ifşa edilerek nasıl fakülteden atıldığını hatırlar.

Tezel'in Yeni Hayatı ve Aysel'in İç Hesaplaşmaları Gazetede yayımlanan "Bir Sahtekarlık Olayı" başlığını taşıyan haberde Aysel'in bazı araştırma raporlarını çalmaktan dolayı meslekten atıldığı yazılmıştır. Fakat Aysel'in fakülteden asıl atılma sebebi Komünist olmasıdır. Kaleme almış olduğu "Hayatı Savunma Biçimleri" adlı kitabı ve diğer yazılarından dolayı Ö.M.K.K. tarafından ödüle layık görülmüştür. Teknesi olan bir İngiliz çiftle Tanca'ya gelmiş olan Tezel Aysel'e mektup yazmıştır. Tezel, üç çocuk sahibi olan çiftle Datça'da tanışmış ve onların samimi aşklarına şahit olmuştur. Tezel Aysel'e, yakın zamanda çiftin bir açığını bulacağını ve bu sayede erkekle birlikte olacağını ima eder. Hasta yatağına düşmüş olan Fitnat Hanım'ı Aysel'den başka hiçbir çocuğu görmeye gitmemiştir. Aysel, hayatını istediği gibi özgürce yaşayamamış olan Fitnat Hanım'ın ölmesine oldukça üzülmüştür. Fakat Fitnat Hanım Aysel'e kendisinin dört farklı hayat yaşadığını söyleyerek çocuklarıyla ne kadar özdeşleştiğini belirtmiştir. Aysel Fitnat Hanım'ı hiç anlayamamış olmaktan ve ona ön yargıyla yaklaşmış olmaktan dolayı kendini suçlar. Annesinin sahip olduğu bazı kişilik özelliklerine hiçbir zaman sahip olmadığını ve istese de hiçbir zaman bunlara sahip olamayacağını anlamıştır. Zamanın değişmesiyle birlikte Fitnat Hanım gibi annelerin soylarının tükendiğini fark eder. Yaşlılıkla birlikte saçları ağarmış ve eklemeleri ağrımaya başlamış olan Aysel gizliden gizliye bu durumla hiç barışamamıştır. Ödül töreni için ne giyeceğini düşünür ve hazırlık yapar.

Aysel'in Geçmişte Cezalandırılmış Olması İki yıl önce Haziran ayında Aysel Doç. Üner'le birlikte devlet ile hükümete hakarettten ve halkı isyana teşvik etmekten yargılanmıştır. Askeri darbelerin ardından sıkıyönetimle yönetilmeye başlanmış olan ülkede demokrasi rafa kaldırılmış ve Aysel geçmişte ödül aldığı çalışmalarından dolayı devlet tarafından mimlenmiştir. Sıkıyönetim yasalarına ciddi eleştiriler getiren Aysel, 68 hareketinden sonra kabul edilen yasaları zafer olarak görmüşse de zaman ilerledikçe elde edilen şeylerin hiçbir işe yaramadıklarını fark etmiştir. Aysel, "İnsanlarda ve Topumlarda Boş Alanların Kullanımı" adlı incelemesinden dolayı sahtekar ilan edilmiştir. Yapmış olduğu bu çalışmadan dolayı sıkıyönetim hükümeti Aysel'i cezalandırmak ister. Fakat Aysel yıllar sonra yapmış olduğu bu çalışmadan dolayı ödüllendirilir. Konferans için yeni bluz almaya karar veren Aysel bir mağazaya gider. Kendisini yaşlı göstermeyecek renkli bir bluz almak niyetindedir. Fakat mağazada çalışan genç kızlar stoklarında ona uygun bir bluz olmadığını söylerler. Çalışanlar tarafından hor görüldüğünü ve küçümsendiğini fark eden Aysel, yaşlılığının iyice farkına varır fakat daha genç hissetmeye çalışmanın kötü bir şey olmadığını düşünür.

Ömer'in Ayşen'i Hamile Bırakması Ayşen Aysel'i bulvar üstündeki pastaneye davet etmiştir. Ellili yaşlarına gelmiş olmasına rağmen Ömer, son zamanlarda oldukça hareketli, neşeli ve özenlidir. Aysel Ömer'deki değişimleri fark eder fakat bu değişimi tam olarak anlamlandıramaz. Son zamanlarda Ömer'in uzun zamandır kayıplarda olan özgüveni yerine gelmiştir. Ayşen'in düğününü hatırlayan Aysel o günlerde, "İnsanlarda ve Topumlarda Boş Alanların Kullanımı" adlı çalışmasının "Asker Ocağı" adlı bölümü üzerine çalışmaktadır. Bu bölümde Aysel, insanların ve toplumların askerlere vermiş oldukları değerleri ve askerliğe yüklenmiş olan misyonları sorgular. Aradan yıllar geçer. Tümgeneral Hayrettin Özkan emekli olur, İlhan Londra'da ve Cenevre'de kendisi için yeni çalışmaları yaratır ve Ayşen Ercan'dan boşanır. Boşanmasının ardından Ayşen sıkça Aysel ve Ömer çiftini ziyaret edip onlarla görüşmeye başlamıştır. Bu ziyaretlere paralel olarak Ömer'in halinde ve tavırlarında ciddi değişimler gözlemlenir. Aysel Ayşen'le pastanede buluşur ve yeğenin kocası tarafından hamile bırakıldığını öğrenir. Ayşen Ömer'den hamiledir. Durumu sükunetle karşılayan Aysel bir aydın gibi davranmış olduğu için kendisiyle gurur duyar. Fakat aslında içten içe Ayşen ve Ömer'le kavga etmek istemiştir. Aysel Ömer'in Ayşen'i gerçekten sevip sevmediğini, ona aşık olup olmadığını merak eder. Doğacak olan çocuğun nasıl bir ilişkinin ürünü olacağını sorgular.

Ömer'le Aysel'in Boşanması Ömer'le Ayşen'in kız çocukları karlı bir havada okulun yolunu tutar. Yeni evli olan Ömer ve Ayşen çifti kızlarını pencereden izlerler. Aysel, Ömer'le Engin'den nasıl koptuğunu ve nerede hata yaptığını sorgular. Yaşadığı yalnızlık onu psikolojik olarak epey tüketmiştir. Aysel, Ömer'in Ayşen'i gerçekten sevip sevmediğini hala sorgulamaktadır. Ayşen'in Ömer için ne ifade ettiğini merak etmektedir. Aysel, çoğu yaşlanan erkek gibi Ömer'in Ayşen'de gençliğini bulacağını ve kendini yeniden genç hissedeceğini düşündüğüne inanmaktadır. Yapmış olduğu çalışmayla ödüllendirilmiş ve gazetelere haber olmuş olan Aysel'i Ömer arayıp tebrik etmek ister. Fakat Ömer, Aysel'den ayrıldığı günden sonra onun tarafından hiç aranmamış olduğunu fark eder. Çoğu zaman

Aysel Ömer'i düşünmektedir ve çalışmalarına yoğunlaşarak bu düşüncelerden kurtulmaya çalışır. Yazar arkadaşıyla görüşen Aysel onunla intihar eden aydınlar üzerine konuşur.

Aysel'in Yeniçağın Değerlerini Eleştirmesi Pencereden dışarıya bakan Aysel kar yağdığını görür ve bineceği uçağın kalkıp kalkamayacağını düşünür. Kendini uçağın kalkmamasını dilerken bulan Aysel konferansa katılmak istemediğini fark eder. "Nükleer Çağın Değerleri" adlı çalışması üzerine konuşacak olan Aysel, değişen zamanla ve gelişen teknolojiyle birlikte insani değerlerin ne duruma geldiğini irdelemiştir. Nükleer güçle birlikte var olan iktisadi-siyasi dizge tamamen egemenliğini kurmuş ve gelecekteki savaşlar çok daha kısa fakat bir o kadar yıkıcı olacaktır. Havaalanına gitmeye çalıştığını düşünen Aysel, yolu kapatmış olan askerlerle ve polislerle tartışıp hakkını aradığını düşünür. Arkasında duran halkın sesini yükseltmeye başladığını duyup sevinir. Fakat yükselen sesler Aysel'e olan isyanın sesidir. Başının derde girmesini istemeyen kişiler Aysel'in söylemlerini yersiz bulurlar. Yazarın evine gitmeyi düşünen Aysel seksen yaşına gelmiş olan bir ozanın gençler tarafından nasıl alay konusu olduğunu düşünür. Geçmişte büyük toplumsal eylemlere katılmış ve emeğin üstünlüğünü savunmuş olan ozan yeni neslin maskarası olmuştur. Aysel ozanın içinde bulunduğu duruma ziyadesiyle üzülür. Bunun üzerine aydın intiharlarını yeniden düşünmeye başlayan Aysel Ömer tarafından gönderilmiş olan bir tebrik çiçeğini hatırlar.

Aysel'in Yeni Yankılar Ödülünü Alması ve Yalnızlığı Yeni Yankılar ödülüne layık görülen Aysel Engin'le birlikte daha fazla zaman geçirebilmeyi umut ederek Karınların evinde dört gece kalır. Ardından bir otel odasına yerleşir ve orada da birkaç gün kalır. Ödül töreninin yanında bazı seminerlere de katılan Aysel konuşmalar yapar ve Danimarkalı gençlerin neler yaptıklarını gözlemler. Eline geçen bir broşürde gençlerin genellikle dağa çıktıklarını öğrenir. Artık yaşlanmış ve eski gücünü kaybetmiş olan Aysel dağa çıkmayı göze alamaz. Üst komşusu olan Layana tarafından zaman zaman rahatsız edilen Aysel, onun ne kadar yalnız ve karamsar olduğunu farkındadır. Layana, eşi ve çocuğu tarafından terk edilmiş olmanın acısını yaşamaktadır. Kendisine verilecek olan ödülün değerlendirme kurulunda kimlerin olduğunu düşünen Aysel tanıdık birçok isimle karşılaşır. Bunlardan biri Ayşen tarafından terk edilmiş olan tümgeneralin oğlu Ercan Özkan'dır. El-Bahr Bankası Kültür Vakfı'nın danışmanı olan Ercan ödül kuruluna seçilmiştir. Aysel Ercan'ın, Ayşen'den ve Ömer'den intikam alabilmek için onun adını onaylandığını düşünür. Uzun zamandır Engin'e karşı derin özlem duyan Aysel ondan haber beklemektedir.

Cemal'in Aysel'i Fakülte Yönetimine İspiyonlaması Kırk ikinci yaş gününde Ömer'le birlikte fakültenin yolunu tutan Aysel'in karşısına asistanı Alev çıkar. Alev Aysel'e dekanın kendisiyle görüşmek istediğini söyler. Alev'in yüz ifadesinden olumsuz bir durumla karşılaşacağını sezinleyen Aysel dekanın yanına gider. Aysel'in öğrencilerinden olan Cemal, hocasının Engin'le yaşadığı ilişkiyi üniversite yönetimine anlatmıştır. Dekan Aysel'i; öğrenciler arasında ayırım yapmak ve onlara vatanın örf ve adetlerine aykırı düşünceler aşılama çalışmaları suçlar. Aysel, geçmişte aynı suçlamalara maruz kalmış fakat aklanmıştır. Ancak Mart darbesinin ardından siyasi ortam tamamen değişmiştir. Fakülteden atılan Aysel yıllar sonra görevine geri dönebilmştir. Aysel, 68 hareketi sırasında tutuklanan Ayşen'i nasıl yalnız bıraktığını ve Ömer'e cezaevinden övgü dolu mektuplar yazan Engin'i düşünerek vicdan azabı duyar. Fakülteyi ziyaret ettiği sırada evrak işlerinden sorumlu olan Tülin Hanım'la görüşen Aysel Cemal'in sapkın düşüncelerini ve tavırlarını öğrenir. Aysel'in Engin'le bir ilişki yaşadığını öğrenmiş olan Cemal onları kıskanmış ve kendisi de Aysel'le birlikte olmak istemiştir.

Teknolojik Gelişmenin Zararları Aysel, enstitüden almış olduğu çeki bankada tahsil eder. Bu sırada cinsel dürtülere kapılarak Aydın'ı, Engin'i, ve Ömer'i düşünür. Sol ideolojilerle ilgili eserler yayımlayan bir yayınevini yönetmiş olan Aydın vefat etmiştir. Son zamanlarda özellikle aydınların intiharları üzerine çalışan Aysel Aydın'ın ölümünü düşünür. Ardından kuaförü Bahattin Bey'e giderken yazar arkadaşını ve sekseninci yaşını kutlamış olan ozanı düşünür. Zamanın değişmesiyle birlikte ozan genç neslin alay konusu olmuş ve geçmişte toplumcu eylemlere katılmış olduğu için halk tarafından hor görülmüştür. Katılmış olduğu son konferansta ozan; Dylan Thomas'ın *Under The Milkwood* adlı eserindeki "Don't go gentle into the good night. Rage, rage against the dying of the light" dizeleriyle insanlara seslenmiştir. Edward Bond'un "Şiddet Üstüne" başlıklı yazısındaki bazı ifadeleri değerlendiren Aysel, teknolojiyle birlikte insan saldırganlığının arttığını ve insanların var olmalarını haklı kılabilcek herhangi bir ahlak anlayışı olmadığını anlamıştır. Edward Bond *Early Morning* adlı tiyatro oyununda bu konuyu işlemiştir. Saçlarını boyatan Aysel geçen yılların birer nişanı olan aklarını kapatmaya çalışır.

Engin'in Cemal'le Karşılaşması

Ruh sağlığı hastanesinde tedavi gören hastalar az da olsa güneşin kendini göstermesiyle birlikte kendilerini parka atmışlardır. Danimarka'daki ilk zamanlarında bir lokantada garsonluk yapmış olan Engin Cemal'le karşılaşmıştır. Engin Cemal'in Aysel'e yaptığı kötülüğü ve onun muhbirliğini düşündükçe sinirlenir. Engin Cemal'i farklı şekillerde öldürdüğünü düşünür. Engin, fakülteden arkadaşı olan Doç. Üner'in ziyaretinde Cemal'i nerede ve nasıl gördüğünü anlatır. Doç. Üner Cemal'in geçmişte bir süreliğine dekanın asistanlığını yaptığını söyler. Öğrenciler ve akademisyenlerle ilgili gizli bilgileri dekana iletmış olan Cemal asistanlıkla ödüllendirilmiştir. Dönemin Faşist ideolojilerinin savunuculuğunu yapmış olan Cemal, siyasi bir mülteci olarak Danimarka'ya gelmiş ve zaman içinde akli dengesini kaybetmiştir. Cemal, gözü gibi baktığı Volkswagen marka arabasını sürekli olarak parçalamaktadır. Dr. Bernt Cemal'e, bütün olan her şeyi parçalama eğiliminde olduğu teşhisini koymuştur. Engin Cemal'le aynı statüde olmaktan, onun gibi siyasi bir mülteci olmaktan utanç duyar. Aysel'le yaşadığı ilişkiyi ifşa ettiği ve üniversitede yöneticiler için ajanlık yaptığı için onu affedemez. Diğer yandan Engin Petra'yla olan ilişkisini nasıl sürdüreceğini ve gelecekte kendisini neyin beklediğini düşünür.

Engin'in Danimarka'daki Sığınmacı Hayatı

Özgürlük-Dayanışma Derneği'nde Petra'yla tanışmış olan Engin, onun özgürlüğüne ve açık sözlülüğüne hayran kalmıştır. Danimarkalı kadınlar Türk kadınlarına göre fazlasıyla özgüvenlidirler. Yakın gelecekte Engin'le Petra'nın bir çocuğu olacaktır. Petra Engin'le evlenip evlenmemeyi hiç dert etmemiş ve çocuğu hür iradesiyle dünyaya getirmeye karar vermiştir. Siyasi bir sığınmacı olarak Danimarka'ya yerleştiği ilk zamanlar iş bulmakta oldukça zorluk çekmiş olan Engin Aysel sayesinde Prof. de Brujin'in aracılığıyla Gentoftte Yaşlılar Yurdu'nda gece gözetimcisi olmuştur. Aysel, meslektaşı olan Prof. de Brujin'den yapmış olduğu iyiliklerin karşılığında Engin'e iş bulmasını istemiştir. Gentoftte'de Dr. Bernt'le tanışmış olan Engin, onun ilgi alanlarını ve bilimsel çalışmalarını yakından takip eder. Dr. Bernt, Danimarkalı çocukların ve yaşlıların yapmayı en çok sevdiği şeyleri araştırmaktadır. Bilimsel araştırmaların dışında Dr. Bernt, doğayla ve bitkilerle yakından ilgilenmektedir. Engin, Petra'nın dünyaya getireceği çocuğun Danimarkalı gibi güleceğini ve Türk gibi ağlayacağını düşünür. Zira Danimarkalılar Türklere nazaran insan hakları konusunda çok fazla yol kat etmişlerdir. Danimarka gibi bir ülkede olsa da sığınmacı olan Engin büyük zorluklar yaşamıştır. Her şeye rağmen yurduna özlem duymaktadır ve Danimarka'da kendini yabancı gibi hissetmektedir. Eğitim hayatına devam etmek isteyen Engin bir araştırma konusu arayışına girer. Fakat Danimarka'da hayat oldukça rutindir ve toplumbilim alanında araştırma yapan araştırmacılar çoğunlukla çalışma konusu bulamadıklarından dolayı yurt dışına gitmektedirler. Engin, Danimarka'daki sığınmacılar üzerine bir araştırma yapmak istese de o Aysel'in nasihatlerine uymayı bir görev bilir. Zira Aysel Engin'e kendini hiçbir konuda sınırlamamasını öğütlemiştir.

Aysel'in Engin'i Ziyaret Etmesi

Yeni Yankılar Ödülü'nü almak için Kopenhag'a gelmiş olan Aysel Engin'i yaşlılar yurdunda ziyaret eder. Hastaların parkta dinlendikleri vakitlerde ikili bahçede görüşür. Önemsiz konular üzerine konuşulurken Engin Aysel'in yaşlanmış olduğunu, ayak bileklerinin şiştiğini fakat onun kendisi için ne kadar değerli olduğunu fark eder. Aysel Engin'den hiçbir şeyini esirgememiş ve onun her şeyi olmuştur. Engin Aysel'e Petra'dan ve doğacak olan çocuğundan bahsedip ona akıl danışır. Zira Engin evlenmeyi ve bir çocuk sahibi olmayı hiç düşünmemiştir. Aysel Engin'e onun özel hayatıyla ilgili tavsiye veremeyeceğini söyler. Aysel'in bir süre daha kalmasını isteyen Engin, otobüse binmek üzere olan Aysel'i yakalar ve birlikte geçirdikleri bütün iyi ve kötü günlerin sayısınıca onu öper. Engin Aysel'in Cemal'i görmemesi için de epey çaba sarf etmiştir. Bütün hastalar içerideyken Cemal dışarıdaki arabanın parçalarını sökmekle uğraşmaktadır. Engin, bir zamanlar nefret ettiği Cemal'e yavaş yavaş acımaya başladığını fark eder. Beresinin ortasında yıldız olan bir görevli yurttan çıkar ve Cemal'e emir verir bir üslupla içeri girmesini söyler. Kendisini kışlada ve karşısındaki görevliyi komutan zanneden Cemal vatan sevgisi içerikli sözler ve şarkılar söyleyerek emirlere uyar. Yaşlılar yurdunda toplanmış olan araştırmacılar, nükleer gücün insanlar ve doğa üzerindeki etkileri üzerine tartışırlar. Yapılan bilimsel araştırmalar, nükleer santrallerin ve üslerin insan sağlığına ve doğaya ciddi zararlar verdiğini ortaya koymuştur. Doğayı ve insan sağlığını savunan birçok örgüt nükleer karşıtı eylemler düzenlemiş ve Avrupa'nın nükleer güçten tamamen arındırılması için çalışmalar başlatılmıştır. Araştırmacıların tartışmalarını dinleyen Engin Aysel'in yapmış olduğu "Nükleer Çağın Değerleri" başlıklı araştırmayı düşünür.

Engin'in Danimarka'ya Sığınması

Nükleer güçle birlikte egemen sınıflar mevcut konumlarını tamamen güvence altına almış ve insanoğlu gün geçtikçe daha fazla şeyleşmeye uğramıştır. Engin'in siyasi mülteci olduğunu öğrenen Danimarkalı bilim insanları onun fikirlerini öğrenmek isterler. Fakat Engin Cemal'in içinde bulunduğu durumu ve Aysel'e ne kadar değer verdiğini düşünür. Danimarka'ya sığınmadan önce Aysel'in evinde kalmış olan Engin Ömer tarafından da oldukça iyi karşılanmıştır.

Ülkeden ayrılmadan önce son zamanlarını onlarla geçirmiştir. Onların dostlukları ve yardımları karşısında kendini daima onlara karşı borçlu hissetmiştir. Danimarka'ya geldikten sonra birkaç kez Aysel'i telefonla aramış olan Engin ona ulaşamamıştır. Bütün engellere rağmen Engin Aysel'e her şeyden çok değer vermektedir ve onu çok sevmektedir. Engin Danimarka'da derin bir yalnızlık hissetmektedir ve yalnızca Aysel'le birlikte olmayı arzulamaktadır.

Yazarın Aysel'e Olan Takıntısı “Gece” başlığını taşıyan bölümde; Aysel'in yazar arkadaşı düşünceli bir halde tasarladığı yeni romanını yazamamış olmanın bunalımıyla Aysel'in dairesine doğru ilerlemektedir. Uzun zamandır Aysel'e aşık olan yazar ona duygularını bir türlü açamamıştır. Zira Aysel'in hayatında Ömer, Engin, Aydın ve Üner büyük bir yer kaplamıştır. Yazar, her ne kadar romanlarında iyimser sonlar ve olaylar kurgulasa da bitmek tükenmek bilmez bir karamsarlık halinde sürekli olarak ölümü düşünmektedir. Cumhuriyetin ilk kuşağına mensup olan yazar da toplumsal beklentileri gerçekleştirememiş olmanın bunalımını yaşamaktadır. Bundan dolayı yazar her geçen gün daha fazla kendi içine kapanmıştır. Aysel'in dairesine giren yazar onun plaket törenine gitmemiş olduğunu düşünür. Kurul Başkanı Prof. Dr. İhsan Türközü Aysel'in başına kötü bir şey geldiğini düşünerek polislere haber vermiştir. Fakat yapılan aramalar sonucunda Aysel bulunamaz. Bundan yola çıkarak onun kendi isteğiyle törene katılmadığı düşünülür. Sürekli olarak gerçeklikle hayal arasında gidip gelen yazar, törene katılmadığı için Aysel'i tebrik ettiğini düşünür. Ardından Aysel'in Aydın'la olan dostluğunu düşünen yazar, onun ölümü üzerine Aysel'in ne kadar üzüldüğünü hatırlar. İlerlemiş yaşına rağmen Aydın daima hayat dolu bir karakter olmuş ve Aysel'i hep eğlendirmiştir. Yazar Aydın'ın hayatı boyunca hiçbir zorluk görmemiş olan bir bürokrat çocuğu olduğunu düşünerek aslında onu kıskanır. Daha sonra Danimarka'ya gitmiş olan Aysel'den kendisine gönderilmiş olan mektupları düşünür. Danimarka'da Engin'le görüşmüş olan Aysel onun ne kadar sevindiğinden bahsetmektedir. Aysel, eski öğrencisi olan Doç. Üner'le de daima yakın bir ilişki kurmuştur. Üner'in çalışmalarından ve karakterinden daima etkilenmiş olan Aysel ona karşı derin bir hayranlık beslemektedir. Yazar Aysel'in birlikte olduğu ve ona yakınlaşmış olan bütün erkekleri kıskanır. Dairenin içinde gezinerek Aysel'i arayan yazar; onun karakterini, çalışmalarını, aldığı ödülleri, hayatını, birlikte olduğu erkekleri ve birlikte paylaştıkları zamanları düşünür. Aysel'in düşüncelerine her zaman değer vermiş olan yazar yazmaya çalıştığı romanla ilgili ona akıl danışmak ister. Bir toplumbilimci olarak Aysel için toplumsal olguları birey üzerinden anlatmak oldukça zordur. Bunu en iyi başarabilecek kişiler sanatçılardır. Aysel yazara birey üzerinden topluma ayna tutmasını salık vermiştir. Aynı zamanda birlikte ölüm ve özgürlük üzerine de derin sohbetler gerçekleştirmiş olan ikili nükleer çağın değerlerinin insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini de irdelemişlerdir. Artık tanrılara inanılan ve insani değerlerin var olduğu dönemlerdeki gibi yazınsal eserler ortaya çıkarmak imkansızdır. Dolayısıyla yazar ya da düşünür bireyin içine düşmüş olduğu varoluşsal bulantıyı irdeleyip mümkünse yeni özgürlük yolları önermelidir. Aysel'in yatak odasındaki müsveddeleri karıştıran yazar, onun hiçbir zaman bir başkaldıran olmadığını ve sürekli olarak özgürlüğün kıyılarında gezindiğini öğrenir. Yaşanan askeri darbeler, iktisadi bunalımlar, dogmatik inançlar, gerici adetler ve gelecek endişesi Aysel'in kendini inşa etmesine engel olmuştur. Yazar sürekli olarak ölümü düşünür ve onu sorgular. Özellikle kendi zihninde Aysel'in ölümüyle ilgili birbirinden farklı senaryolar kurgular.

Aysel'in Nerede Olduğunun Merak Edilmesi Aysel'in intihar etmiş olan aydınlar üzerine yapmış olduğu çalışmanın müsveddelerini inceleyen yazar, kendisinin de hayatı boyunca hiçbir şeye tam olarak başkaldırmamış olduğunun farkına varır. Roman karakterlerinin anlatılarını düşünerek aslında yazarların yaşamadıkları hayatları oluşturdukları anlatı kişilerine yaşattıklarının farkına varır. Çalışmasında büyük harfle kaleme aldığı bir cümlede Aysel, gerçek özgürlüğün edimsel bir hayır demekle mümkün olabileceğini kaydetmiştir. Yazar, yazarlığı ve hayatıyla ilgili derin düşüncelere daldığı sırada telefon çalar ve telefonun diğer tarafındaki kişi Engin'dir. Aysel'le konuşmak isteyen Engin yazarı karşısında bulunca onun eserlerini över ve yeni romanının ne durumda olduğunu sorar. Engin yazara daha sonra yeniden arayacağını söyleyerek telefonu kapatır. Yazar Aysel'in intihar ettiğine daha fazla inanmaya başlar. Bu sırada Üner ile Alev eve gelirler. Aysel'in ödül törenine gelmemiş olması üzerine ikili her yerde onu aramış ve en sonunda evine gelmişlerdir. Yazar, Alev ve Üner Aysel'in Engin'le olan ilişkisi, çalışmaları ve onun nerede olabileceği üzerine konuşurlar. En sonunda Alev Aysel'in *Cyrano*'yu izlemeye gitmiş olabileceğini söyler. Çeşitli konular üzerine konuşmaya devam eden üçlü bir süre sonra uyuyakalır.

Aysel'in Yenins'le Birlikte Sisli Denize Açılması “Gündoğumu” adlı bölümde sabah olur ve kar yağışı dinmiş olmasına rağmen etraf hala sislidir. Yarı uyur yarı uyanık bir halde pencereden dışarıya bakan yazar Aysel'i bir sandalla açılırken görür. Yazar Aysel'in bir daha geri dönmeyeceğini anlamıştır. Yenins'le birlikte sandalla ilerleyen Aysel, yeni insanı gözünün önüne getirmeye çalıştığını fakat bunu

bir türlü başaramadığını söyler. Yenins bütün özellikleriyle Aysel'in yeni insanını temsil etmektedir fakat henüz ete ve kemiğe bürünmemiştir. Yazar hayatı boyunca en küçük anların romanını yazmak istemiştir. Değişim anları her ne kadar birer roman olabilecek kadar derinliğe sahip olsalar da anın romanını yazmak neredeyse imkansızdır. Sandalla açılmış olan Aysel kendini trenin önüne atarak intihar eden bir aydını hatırlatır ve yeniden gerçek özgürlüğün edimsel bir hayır demekle mümkün olduğu üzerinde durur. Aysel'in aydın intiharlarıyla ilgili hazırladığı son çalışması yarım kalmıştır. "Öğlen" adlı bölümde aslında Aysel'in hala kuaförde olduğu ve derin düşüncelere dalmış olduğu görülür.

Temalar

Izdırıp Toplumsal açıdan omuzlarına önemli toplumsal beklentiler, özlemler, idealler ve ülküler yüklenmiş olan Cumhuriyetin ilk kuşağıyla 68 hareketinin mensupları, amaçlarını gerçekleştirememiş olmanın ve var olan anamalcı iktisadi-siyasi dizgeye mağlup olmuş olmanın ağır içsel bunalımını yaşamaktadırlar. Toplumsal olumsuzlukların yanında bireysel engeller de anlatıda rol oynayan başkarakterlerin varoluşsal bunalımlar ve sancılar yaşamalarına neden olmuştur. Özellikle yaşlılık dönemlerinde aydın intiharları ve nükleer çağın değerleri üzerine araştırmalar yapan Aysel, teknolojik gelişmeyle birlikte egemen toplumsal sınıfın mevcut konumunu tamamen güvenceye aldığı ve insanların her geçen gün daha fazla saldırganlaştığını fark etmiştir. Dolayısıyla günümüzde yaşayan her duyarlı bireyin mevcut düzene tek başkaldırma yolu olarak yalnızca kendini intihar etmek görülmektedir. Kendini ve toplumu inşa etme yolunda birçok engelle karşılaşmış ve bunlara karşı mücadele etme edimini yitirmiş olan aydın bilincine sahip her bireye tek çıkış yolu olarak intihar etmek kalmıştır. "İntihar ve ölüm romanın daha en başlarında kendisini hissettirir. Bir kurtuluş imgesi olarak belirginlik kazanan bu iki yok oluş ögesi, eserdeki birçok karakterde düşünülen bir mefhum olarak ortaya çıkmakta, özellikle tıkanma noktasında bireylerin kendilerini ifadede zorlandıkları durumlarda, intihar ve tabii ki bunun talihsiz sonucu olarak ölüm unsuru dikkatlere sunulmaktadır" (Eronat 2004, 138).

Arayış Toplumsal ve bireysel alanlarda yaşanan çeşitli olumsuzluklar ve sorunlarla nasıl baş edeceğini sorgulayan ve bunlarla mücadele etme yollarını arayan başkarakterler gerçek özgürlüğün mahiyetini ve muhtevasını sorgularlar. İnsani bütün tutkuların ve hazların günah keçisi ilan edildiği bir iktisadi, siyasi ve toplumsal düzende gerici ve dogmatik tabuların yıkılması ve bunların yerine insan temelinde yeni değerlerin inşa edilmesi şarttır. Doçent olduğu dönemden itibaren Aysel, yapmış olduğu bilimsel araştırmalarla var olan düzeni eleştirmiş ve insanlarla toplumların nasıl özgürleştirilebileceğinin yollarını güncel olguları ve olayları eleştirerek aramıştır. Askeri darbeler, gericilik, faşizm, yozlaşma, baskı, işkence ve ahlaki çöküntü özellikle aydın bilincine sahip olan karakterleri başkaldırmaya ve direnmeye yönlendirmiştir. Toplumsal sorunların yanında bireyin yanlış koşullanmaları da onun özgürleşmesinde ciddi bir engel olarak durmaktadır. "Eserdeki şahıslardan Aysel, henüz bir doçent iken sonsuz özgürlüğün peşinde koşmuş, özgürlüğün önündeki yıkılmaz engelleri yıkmış ve tabuları yerle bir etmiştir. Aynı kişinin *Hayır*'da profesör unvanıyla, bu emellerin peşinde daha ilkeli, daha bilinçli ve daha duyarlı bir şekilde koştuğuna tanık oluyoruz. Yine aynı kişinin çevresinde, onu toplum konusunda sürekli olarak benzer konulara yönelten tanıdık simaların bulunduğuna tanık oluyoruz" (Eronat 2004, 138).

Umutsuzluk Özellikle duyarlı ve aydın bir bilince sahip olan karakterlerde yaşanan her toplumsal ve bireysel her olumsuzluk onların gitgide karamsarlaşmalarına ve çevrelerini kuşatan dünyanın daha iyi bir yer olacağı konusundaki inançlarını yitirmelerine sebep olmaktadır. Özellikle Aysel, Engin, Ömer ve yazar gibi karakterler yaşanan toplumsal ve bireysel bütün olumsuzluklardan sıradan bir bireye göre daha fazla olumsuz yönde etkilenirler ve bu durum onların ciddi derecede varoluşsal bunalımlar yaşamalarına sebep olur. Eşi ve sevgilisi tarafından terk edilmiş, öğrencisi tarafından ispiyonlanmış, yapmış olduğu çalışmalar nedeniyle defalarca cezalandırılmış ve suçlanmış, idealist ve toplumcu dostları işkenceye maruz kalmış, bazı sevdiklerini kaybetmiş, hayatını arzuladığı gibi özgürce yaşayamamış, hayattan beklediği şeyleri tam olarak elde edememiş ve yaşlanmış olan Aysel umutsuzluğa ve karamsarlığa mahkum olmuştur. "Özel dünyaların ortadan kalkması, teknolojinin bazı getirilerle beraber bu oluşuma köstek olması, nükleer savaşlar, siyasi gruplaşmalar ve askeri müdahalelerin insan varlığını bir cendere içine çekmesi, umutsuzluğa neden olmaktadır. Bu durum, bütün ilkeli insanların manevi hastalığıdır. Benlik duygusunu arayanların kurtulmak istedikleri bir mefhumdur. Yurt dışında siyasi oluşumun düzelmesini bekleyenlerde, yalnızlıklarını yeni ve mutlu bir eşle gidermek isteyenlerde, hayatlarını modern ve gelişmişlik düzeyinde sürdürmek isteyenlerde ve

yaşlılıklarını gençlik iksiri ile yenilemek amacıyla bulunanlarda, umutsuzluk unsurunun hakim olduğunu görüyoruz” (Eronat 2004, 141).

Sevgi Eserde yer alan çoğu karakter bazı etik dışı ilişkilerle birbirlerine bağlanmış olsalar da aslında birbirlerine karşı derin bir sevgiyle bağlıdır. Fakat karakterlerin yaşadıkları bireysel ve toplumsal sorunlar onların derin bunalımlar yaşamalarına ve bundan dolayı da içinde buldukları durumdan kurtulabilmek için aykırı çözüm yollarına başvurmalarına sebep olur. Yaşanan bütün toplumsal ve bireysel olumsuzluklar karşısında anlatıda rol oynayan karakterleri hayata bağlayan ve onları mücadeleye devam etmeye yönlendiren yegane güç ve insani duygu sevgidir. Anlatıdaki karakterler özgürlüğün yanında gerçek sevginin mahiyetini ve muhtevasını sorgulamaktadırlar. Zaman içinde birbirinden kopmuş olan Aysel, Ömer ve Engin üçlüsü, geçen yılların ardından aslında birbirleri için ne kadar önemli olduklarını, birbirlerini ne kadar sevdiğini ve birbirlerine ne kadar çok değer verdiklerini anlamışlardır. Söz konusu edilen üç karakter birbirlerini her ne kadar çok seviyor olsalar da içlerine düştükleri bireysel ve toplumsal bunalımlar onların aykırı kararlar almalarına sebep olmuştur. “Romanda eksikliği hissedilen bir duygudur. Zaten insanların ilişkilerinde, yaşanan tutarsızlıklarda, güvensizliklerde, samimiysizliklerde hep sevgi eksikliği söz konusu olmaktadır. Kısacası sevgi kolay bulunamayan bulununca da çabuk kaybedilen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. (...) Sonuç olarak *Hayır* romanında karşımıza çıkan ve olumsuz bir atmosferin çatısını oluşturan karamsar temaların yoğunluğunun fazla olması, sevgi olgusunun eksikliğinden veya bir başka deyişle yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. (...) Toplumdaki iletişimin eksikliği, yalnızlığın bitirici ezikliği, daima sevgi noksanlığından kaynaklanmaktadır” (Eronat 2004, 148-149).

Kişi İncelemesi

Aysel Dereli (Açık/Duygusal) Elli beş-altmış yaşlarında olan kadın başkarakter akademiden ayrılmış ve eşi Ömer’le sevgilisi Engin tarafından terk edilmiştir. Aydın intiharları üzerine bilimsel incelemeler yapan Aysel bireyin varoluşsal sancılarını irdeleyen toplumbilimsel araştırmalara kendini adanmıştır. Asistanı Alev, eski öğrencisi olan Doç. Üner ve roman yazarı olan yazar arkadaşıyla devamlı olarak görüşüyor olmasına rağmen derin bir yalnızlık yaşamaktadır. Cumhuriyetin ilk idealist kuşağına mensup olan Aysel, toplumun ilerici beklentilerini ve özlemlerini karşılayamamış olmanın yanında şahsi hayatında yaşamış olduğu bazı olumsuz durumlardan dolayı psikolojik bir bunalım yaşamaktadır. Tamamen Aysel odaklı bir anlatının hakim olduğu eserde yaşanan askeri darbelerin, işkencelerin ve her türlü adaletsizliğin birey üzerindeki trajik etkileri üzerinde durulur. “Toplumcu ideoloji, üçlemenin ilk iki romanında, Aysel’in varoluş mücadelesine dinamizm katan bir unsurken, bu romanda, ondaki ruhsal bunalımları tetikleyen bir etken halini almıştır. Toplumcu ideolojinin siyasi otoriteye mağlup olması ve kendini tamamlayamaması gibi, Aysel de bir türlü iç huzura, bütünlüğe kavuşamamıştır. Bu durum, romanda, efsanede kayayı her seferinde yeniden zirveye taşıyan Sisifos’un yılmadan sürdürdüğü boşuna çabaya benzetilmiştir. Aysel’e göre yineleme, varoluş sürecindeki bireyi otoriteyle ve toplum bilinciyle uyum sağlamaya iteceği için tehlikelidir” (Acar 2019, 64). “O, evrensel boyutta çevreyi, insanları ve dolayısı ile dünyayı yakından ilgilendiren bütün sorunlarla mücadele etmeyi ilke edinmiştir. Aysel burada sıradan bir kadın rolünde değil, duyarsız bir bilim (insanı) kisvesinde hiç değildir. O, toplumbilimci bir unvanın kendisine verdiği icazetle toplumu derinden etkileyen etmenleri su yüzüne çıkarma endişesi içerisinde” (Eronat 2004, 129).

Neşeli Kendi içinde yaşamış olduğu bütün bunalımlara rağmen dostlarıyla birlikte olduğu zamanlarda oldukça neşelidir: “Saçın güzel olmuş, dedi fısıltıyla yazar dostu. Yakışmış. Boyattım bugün, dedi Aysel de kikirdeyerek, sevinçle. Çok iyi görünüyorsunuz, dedi Doç. Üner, yüreklendirici. Çok süslendim, ama daha kapıda her şey boşa gidecekti çocuklar. Bastonum takıldı, neredeyse çamurların içine kapaklanıyordum!” (Ağaoğlu 2014, 9).

İsyankar İnsanların ikiyüzlülüğü karşısında isyan eder: “-Tam burada, Seçici Kurul üyelerine, özellikle de Kurul Başkanı'na döneceksin, ve...- : Beyler, ayıptır! Ülkemizin bir bilim insanına, o kimse yurtdışında bir özendirme ödülü, minik bir rozet kazandı diye tören kurmak, şimdiye dek saydığım ayıpların içinde en büyüğü. Burada onurdan söz ediliyor. Verilecek plakete, "onur plaketi" deniliyor. Bizleri neden ödünç terazilerle tartıyorsunuz? Şurama o rozet takılmadan önce nerelerdediniz? - Cevat Fehmi Başkut: Harput'ta Bir Amerikalı. En iyisi, bunu atla, söyleme” (Ağaoğlu 2014, 11).

Bilge Yapmış olduğu bilimsel araştırmalarla insanlığın ve toplumun yaşadığı sorunları tespit edip bunlara yönelik eleştiriler getirmektedir: “Şimdi efendim, ekonomik güçsüzlüğün baskısı altında ezilerek canına kıyanlar ayrı bir konu. Bu konuyu ekonomistlere, psikiyatlara ve politikacılarla

birakacak olursak, ben, tarihteki bütün aydın intiharlarını, hatta aydın olsun olmasın, düşünsel bir eylemi bulunsun bulunmasın, intihar etmiş bütün roman kahramanlarını ele alıyorum, çünkü nihayet onlar da roman yazarının düşünsel eyleminin birer sonucudurlar. Kısacası, Kleist, Zweig, Woolf, Yesenin, Mayakovski, Van Gogh, Beşir Fuad, Cem Sar ve daha birçoklarıyla birlikte, Kirillov'u, sonra tabii Stavrogin'i, Anna Karenina'yı, işte ne bileyim, Emma Bovary'yi, bizim Bihterimizi, daha ayrı bir konumda olmak üzere Turgut Özbenimizi..." (Ağaoğlu 2014, 12).

Planlı Eşi ve sevgilisi tarafından terk edilmesinin ardından yalnız başına kalmış olan Aysel, günlük işlerini titiz ve dikkatli bir şekilde yapmaktadır: "Başta havlu, sırtta bornoz, sobanın yanındaki yayı göçmüş topal koltuğa oturulup (benim sol bacak onunkinden sağlam) sol ayak bileği kafur kokan ilaç kremiyle usul usul ovulacak. Günün ilk kahvesi içilecek. Saksı bitkilerine su verilecek. Çöp torbası kapının önüne konulacak. (Hepsi de, kırıktan sonra uygun kaynamamış sol ayak bileği kemiğinden ötürü, hafif aksayan bir yürüyüşle...) Bunu unutma temrini yapılacak. (Temrin pek güzel işe yarıyor; aksayışı insan içinde belli etmiyorum. Hiçbir şeyi...) Parantez içi cümlelere son verilecek. İçten geçenlerin içte kalmasına elden gelen özen yine gösterilecek, sonra da hem sıcak tutacak, hem de bir Cumhuriyet Türkiye profesörüne uygun düşecek biçimde, derli toplu bir şeyler seçilip giyilecek" (Ağaoğlu 2014, 17).

Düşünceli Devamlı olarak insanoğlunu ve toplumu ilgilendiren sorunları irdeleyip çözüm önerileri düşünür: "Edward Bond, teknolojik ilerlemenin, insanın varlık nedenini dayandıracığı temel değerleri yok etmesi karşısında hayatı hala, böylece sürdürebilmenin "faşistik" bir yalan olduğunu söylüyor ("faşistik" sözcüğünü galiba şimdi ben uydurdum) ama kendisi hala yaşıyor. Hem de temel değerlerin yok olduğu bir ortamda. Bu noktaya varan, bunları düşünebilen bir sanatçının, yalana karşı ilkin kendisinin, "Hayır!" demesi gerekmez mi?" (Ağaoğlu 2014, 25).

Adil Ülkesinde yaşanan adaletsizlikleri şiddetle eleştirir: "Bir varmış, bir yokmuş, zamanın birinde bir ülke varmış... Evet, herhalde artık böyle, bir masal gibi başlamak gerekiyor. Hukukun içindeki mantığın dışına çıkıldığı bir yer ve dönem başka nasıl anlatılır? Fakat, bugün bize masal gibi gelse de, gelecekteki insanlara büsbütün masal gibi görünecek olsa da, bu çağda, bugün, burada yaşananlar masal değil. Bir masal akıldışılığında olup biten her şey gerçek. Bir Ortaçağ zorbalığında yaşanan her şey gerçek. Bu ülkede yine bir asker darbesinin olduğu, sıkıyönetimce binlerce insanın tutukveklarına tıkıldığı, henüz dava bile açılmadan haklarında yasaların biçebileceğinden öte cezalar biçildiği, onların çeşitli işkencelere uğratıldıkları, bazılarının ortadan kaybolduğu, bazılarının sakat kaldığı, hatta üstlerine yüklenen görevlerin çokluğu ve ağırlığı altında ezilen birçok emir kulunun, yeterince robotlaşmamış bir yığın işkencecinin de ya delirdiği, ya intihar ettiği bir gerçek" (Ağaoğlu 2014, 55).

Eleştirel "Hukuk olmayan yerde yargı, aşk olmayan yerde çocuk, hayat olmayan yerde de ölüm. Hiçbir şey hatırlamıyorum değerli konuklar, hiçbir şey. Mutluyum. Sakin sakin Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı incelememi sürdürüyorum. Toplu aydın intiharları olacağına benziyor" (Ağaoğlu 2014, 153).

Yardımsız Kendisini terk etmiş ve Danimarka'da başka bir kadınla birlikte olmuş olan Engin'e iş bulması konusunda yardımcı olur: "Umutlarım boşa çıkmasa bari. Kendisini ara. Bakalım, bu adamların verdiği söz, sağlam söz mü; bu arada bunu da anlamış oluruz hem. Ha sahi, bak en önemli noktayı unutuyordum. Prof. de Bruijn, aynı zamanda Özgürlük-Dayanışma Derneği gibi bir derneğin üyesi imiş. Siyasi sığınmacı olan biriyle ilgilenmek zaten görevleri, mademki böyle böyle dernekler kuruyorlar..." (Ağaoğlu 2014, 172).

Duyarlı "Bilim işte böyle geneller. Ama sizler, siz edebiyatçılar hiçbir şeyi bu anlamda genellemezsiniz, değil mi? Herkesin, toplum katlarının temsilcisi olan roman kahramanlarını sevmiyorum. Bu kadarını ben de görebiliyorum. Fakat, örnekse senin kahramanların, onlar çok kendine özgü, özel kişiler. Onları tanımak güç; bizim göremediğimiz yüzler onlar. İşte Aydın. Onun delidoluluğu, delişmenliği, genel parçalanmışlığı unutmak istercesine ve eline yüzüne bulaştırma bulaştırma ile de oynamak istediği o rumbalar, ettiği valsler... Hep özgür, kendini gerçekten özgür duyan, özgürmüş gibi yapmayan, sahiden o olabilen kadınların özlemini çekip durması... Onu ciddiye almaya değmez miydi sanki?" (Ağaoğlu 2014, 257).

Yenins (Açık/Sosyal) Sahip olduğu bütün özelliklerle Yenins, Aysel'in hayalini kurduğu geleceğin yeni insanıdır. Simgesel ve kurgusal bir kişilik olan Layana karamsar ve umutsuz bir kişiliğe sahipken "Yenins ise "yarının insanı"dır. Ümit dolu, gelecek dolu. (...) Yenins ile Aysel arasında inorganik bir bağ kurulmuştur. Sürekli Aysel'e bir çağrı söz konusudur. "Bu çağrıda yaşlanma ve fiziksel çöküşe karşı bir kışkırtıcılık gizlidir. Ama Yenins'in bu iyimser çağrısı, Layana'nın intiharının anımsanmasıyla kararır. Yenins kurtuluşsa, Layana kıyamettir; Yenins ölümsüz gençliğe kaçışsa, Layana yenilgi ve ölümdür (...) *Hayır*'da belirtilen özellikleri bünyesinde barındıran bir suretle karşımıza çıkan Yenins'in apayrı bir misyonunun olduğunu gözlemliyoruz. Yenins, Aysel'in de ifade ettiği gibi yeni insanıdır. Yarının insanıdır. Yenins geleceğin temsilcisi yarının umududur. Yenins kaybolan değerleri, mutluluğu, dostluğu, barışı, sevgiyi, arkadaşlığı, güvenilirliği, yaşamı kısacası bir insanın sahip olması gereken bütün gereksinimleri geri getirecektir. O bu yüzden önemlidir. Dünyadaki dengenin bozulmuşluğu, teknolojinin saadete, mutluluğa engel olması, kaybolan yıkılan özgürlük dalgalarının kırılması ancak Yenins ve onun gibilerle giderilebilir, onların mevcudiyetleri ile yeniden inşa edilebilir" (Eronat 2004, 121-131). "Yenins, ruhî bunalım yaşayan Aysel'i bir sandal üzerinde sisi yararak özgürlüğe ulaşmaya davet eden gerçek dışı bir kişidir. Romandaki hayalî kişilerin en baskınıdır. Erildir. Onun hayalî bir figür olduğu "Yine hiç bozulmamış duru bakışları onun. Yine tutku. Yine inanç. Düş." (Ağaoğlu, 2014c, s. 8) cümlesiyle romanın henüz başlangıcında ifade edilmiştir. Yenins'in yirmi yaşında olması ve tutkuyu sembolize etmesi önemlidir. Çünkü genç öğrencisi Engin'le yaşadığı yasak ilişki Aysel için artık elde edilmesi mümkün olmayan bir tutkudur. Bu yönüyle, Yenins'in kayıp bir arzu nesnesi olarak Engin'i simgelediği düşünülebilir" (Acar 2019, 78).

Mantıklı Hayata daima olumlu ve sakin bir gözle bakan Yenins oldukça mantıklı bir karakter yapısına sahiptir: "Yenins. Hep yirmi yaşında. Yine hiç bozulmamış duru bakışları onun. Yine tutku. Yine inanç. Düş. Yenins hiç şaşırılmaz ki. Yine şaşırıyor. Bu kasılmayı, o hafif aksak yürüyüşü doğal sayıyor. Bunun böyle olması gerekiyordu, böyle oldu. Bu da öyle olacak: Belli bir gün, belli bir saat, belli bir an, bir deniz kıyısı, denizde bir sandal ve çağırışı sandalın: Aysel" (Ağaoğlu 2014, 8).

Dostane Yenins Aysel'i sürekli olarak cesaretlendirir ve ona moral verir: "Yenins: Bugün mercan küpelerinizi neden takmadınız? Aysel (utangaç): Bilmem ki. Nasılsa unuttum... Yenins: Siz sizseniz, mutlak mercan küpeleriniz olmalı. Aysel (hoşnut): Peki. Küpelerini takıyor. Hem de daha kahvesini bile içmeden" (Ağaoğlu 2014, 18).

İyimser Aysel'e nazaran Yenins gelecekte daima umutludur ve Aysel'i de umutlandırmaya çalışır: "Yenins: Neden korkuyorsunuz? Aysel: Artık kuşkucu oldum. Güven yitimi. Yenins: Ne kötü bir bilgi! Aysel: Evet, çok kötü. Fakat unutulması olanaksız bir bilgi. Yenins: Kendinize yeni bir şans tanıyabilirsiniz. Benimle olabilirsiniz. Aysel: Yo, yooo, sakın! Kanabilirim. Kanmaya yatkınım ben. Yeni umutlar edinmeye... Yenins: Sizin en güzel yanınız. Haydi, son bir kez. Denemeye değmez mi? Benimle denemeye? Aysel: Başımı suyun yüzüne, battığım aynı noktadan çıkarmak istemiyorum artık. Yenins: Lütfen... Aysel: Peki, ne yapacağız?" (Ağaoğlu 2014, 26).

Nazik Yenins'in karakterindeki bütün olumlu yönler konuşma üslubuna ve davranışlarına yansımıştır. "Aysel: "Onu durdurabilirim!" Yenins: "Kendinizi suçlu duymanız gerekmez." Aysel (ağlar): "Ama mikadan kuşlarını benim almamı istemiş!" Yenins: "Siz de alırsınız. Son dileğini yerine getirirsiniz ve o kuşlar sizinle karşı bir anlam kazanır." Yenins'in ince parmaklı, güzel ve becerikli eli, önlerindeki merengli turta tabağını bir yana itiyor; kahve fincanlarını usulca iki yana sıyrıyor. Çok derin bir acıyla yüzüne bakıp kalan Aysel'in elini eline alıyor, derisi buruşmaya yüz tutmuş, birkaç yaşlılık çiliyle çillenmiş eli yumuşacık öpüyor, günışınlarıyla hemen hemen yaldızlanmış güzel yanağını o elin avcuna yaslıyor usulca. "Ah!" Hiç öylesi şiirsel bir "ah" işitmemişti" (Ağaoğlu 2014, 73).

Güvenilir Yenins Aysel'i her konuda destekler ve ona arka çıkar: "Yenins: "Siz her zaman genç kalmalısınız. Hep böyle... " Aysel: "İnsan ringe çıktı mı, korkularını içine gömer. Görünüş her şey demek değildir." Yenins: "Ringin umurunuzda olduğunu hiç sanmıyorum. Sizi gördüm. Seçtim sizi. Yanılmış olamam." Aysel: "Dinleyin. Ne yamama bağlılıklardan hoşlandım, ne yamama umutlardan ve inançlardan, ne de yamama bir hayattan... " Yenins: "Ama buradasınız. Bir gençlik turundasınız." Aysel: "Biletleri satan kız, beni kendi hayatımın dışına sürmek istiyordu. Dağcılık mı yapacaktınız? Böyle dedi" (Ağaoğlu 2014, 89).

Umutlu "Zaten Yenins de, hiç bozulmamış düşleri, tutkusu, güveniyle kendisine yeni bir hayat için titreşimler gönderiyor: Deniz olacak Sis olacak Yepyeni bir sandal olacak Sandalla açılacağız Sisi

yarıp gideceğiz. Yenins de hayat gibi; yetinmek bilmiyor. Yine hayat gibi; alçakgönüllü. Sandal yerine bir roketten falan olmayı düşünmüyor. Belki o bile, bunu şiirsel bulmuyor” (Ağaoğlu 2014, 146).

Gizemli Yazdığı notlarda ve mektuplarda Aysel zaman zaman Yenins'ten bahsetmiştir. Fakat Aysel'in yakın arkadaşları Yenins'i hiç görmemişlerdir. Yenins Aysel'in kendi zihninde yaşattığı hayali bir dostudur: “Bu kadar. Bu ne demekti peki? Yenins kim? Yenins'ten bir daha hiç söz açmadı, ben de sormayı unuttum. Ayaküstü tanıştığı biri olmalı” (Ağaoğlu 2014, 253).

Katılımcı Yenins daima Aysel'le birlikte olmak, onu tamamlamak, acılarından kurtarmak ve onunla sislerin içine seyahat etmek ister: “Yenins: "Sizsiz ben yarım kalırım. Bensiz siz, eksiksiniz. İkimiz birlikte bütün ve yeni bir insan oluruz. Yeryüzünde o kadar çok özlenmiş şey oluruz." "Siz inanç ve düş dolusunuz. Ben artık değilim." "Benimle olun. Birlikte olalım..." -Ah canım, öyle de güzel ki, ona kanabilirim!..” (Ağaoğlu 2014, 105).

Cemal (Kapalı/Asosyal) “Romanda bir zamanlar Aysel'i, öğrencileri ile aşırı derecede ilişki kurmakla suçlayan ve bundan ötürü de kendisi ile de ilişki kurması gerektiğini ima eden Cemal, aşırı sağ görüşü ile dikkatlerin üzerinde odaklanmasını sağlar. Cemal, seviyesizliği, ispiyonculuğu, ucuz milliyetçiliği temsil etmektedir. Eserin ilerleyen bölümlerinde o da Engin gibi siyasi bir sığınmacı olarak yurt dışına gider. Fakat olumsuzluğu, orada da devam eder. Çevreye karşı merhametsiz ve kaba olan Cemal, bu yapısını dışa yansıtmada yetersiz kalınca, içe dönük olumsuz davranışlarla, misyonunun kendisine sağladığı davranış bozukluklarına devam eder” (Eronat 2004, 132-133). Fakülte yönetimi için öğrenciler arasında casusluk yapan Cemal ilerleyen dönemlerde dekanın asistanı olarak ödüllendirilir. Fakat daha sonra siyasi bir sığınmacı olarak Danimarka'ya giden Cemal akli dengesini yitirmiştir. Eserde olumsuz bir karakterdir ve eyleyen olarak engelleyici işlevine sahiptir. “Fakültede öğrenciyken Sosyal Bilimler Bölümü'nde sekreterliğe başlamıştır. Dekan'ın fakültedeki ajanıdır. Aysel'in öğrencisiyle kurduğu gizli ilişkiyi adım adım takip etmiş, durumu Dekan'a rapor etmiş ve bu şekilde Aysel'in fakülteden uzaklaştırılmasına neden olmuştur. Şartlar değişince önce İzmir'e, oradan da Avrupa'ya kaçmıştır. Yurt dışındayken akıl muvazenesini kaybetmiştir. Ruh hastası ve kimsesiz biri olarak akıl hastanesine yatırılmıştır. (...) Cemal, ruh hastanesinin en ilginç hastalarından biridir. Fakültedeki sağlıklı görüntüsünden eser kalmamıştır. Saçları oldukça seyrelemiş, vücudu iyice zayıflamıştır. Tuhaf hareketlerle hastanenin bahçesinde duran hurda bir aracı sökmeye, parçalamaya çalışmaktadır. Dr. Bernt'in teşhisine göre, Cemal'de niyetlerinin hiçbir gizli yanı kalmamıştır. Aklında ne varsa onu yapmaktadır. Aslına bakılırsa, onun dengesini bozan durumlar geçmişiyile ilgilidir” (Acar 2019, 67-68).

Takıntılı Siyasi bir mülteci olarak Danimarka'ya sığınmış olan Cemal'e Dr. Bernt, sahip olamadığı kişisel bütünlüğü ve güzellikleri parçalama eğilimi teşhisi koymuştur: “... bu hurda, onun gözünde artık uzağında kalmış bir durumun, belki de birtakım insanların simgesi. İçindeki düşmanlık, saldırganlık eğilimleri her zaman çok güçlü olmuş. Şimdi bunları böyle açığa vurmakta... Bizce garaj, ne bileyim, herhangi karanlık bir köşe, onun saldırganlığını yüreklendiren, ona destek veren yer ya da kişi, kişiler... Tam bilemiyoruz henüz. Şu an'da çıkarabildiğimiz sonuç bu. Hurdayla oynamasını, ele geçiremediği, gizlerini çözemediği hiçbir yanı kalmadığına inanana dek sürdürecektir. Öyle sanıyoruz. Yurttaşınızda, kendi hayatında var edemediği bir bütünlüğü, bütünü güzelliğini bozma eğilimi saptandı” (Ağaoğlu 2014, 164).

Huysuz Cemal'in kişiliğindeki bütün olumsuz eğilimler onun eylemlerine yansımış ve mantık dışı davranışlar göstermesine sebep olmuştur: “Cemal arabayı bırakıyor, evencenlikle karşıdaki garaj bozması yere seğirtiyor, bir an oranın karanlığında yitiyor; hemen geri çıkıyor; bir kroki, bir kerpeten, bir tornavida ile geliyor, gereçleri hurdanın orasına burasına batırıyor, takip çözüyor, büküp gevşetiyor” (Ağaoğlu 2014, 129).

Sevilmeyen Yıllarca savunuculuğunu yapmış olduğu ideoloji nedeniyle özellikle Engin tarafından sevilmemektedir: “Cemal'le hiç de böyle konuşmadılar. Ne kendisi, ne öteki arkadaşlar: Onu ittik. İtip karşı olduğumuz adamların eline teslim ettik. O günler biz çoktuk, Cemal'ler azdı. Çoğalmalarında bizim de biraz payımız yok mu acaba?” (Ağaoğlu 2014, 215).

Tutucu Cemal geleneklere fazlasıyla bağlıdır ve otorite karşısında boyun eğer: “Ne güzel, derslerime istekle giriyorlar. Cemal gibi birkaç namus ve vatan "komiserimiz" de yok değil ya – geçen yıla dek Cemal'lerin varlığı bu kadar açık değildi - geride kalanlar derslere gerçekten ilgi duyuyorlar. Özellikle bu ilk derste konu, kendi hayatları” (Ağaoğlu 2014, 127).

Hasmane Kendi çıkarlarını geliştirmek ve üstlerine iyi hizmet etmek adına Cemal fakülte'deki arkadaşlarını ve profesörlerini ispiyonlamıştır: "Aslında ben size Cemal'den söz edecektim." İrkildi mi, şaşırıldı mı, sıkıldı mı? Şimdi ne ilgisi var Cemal'in? "A, evet. Eskiden sizin işinize o bakardı, değil mi?" Kadıncağızın yüzü iğrentiyle buruşmuştu: "Hayır. Onun işi benim işim değil. Onun işi muhbirlikti, ajanlıktı, her çeşit bokluktu... Ah, özür dilerim." Bu tür yakıştırmalar her zaman canını sıkar: Her zaman biri, yarılış bir damga yiyebilir. Cemal'in sorunları vardı, kabul. Doyumsuzluklarını çok ilkel biçimde dışa vuruşları vardı. Ama ajanlık..." (Ağaoğlu 2014, 133).

Ahlaksız Aysel'le Engin arasında bir ilişki olduğunu öğrenen Cemal onları kıskanır ve kendisi de Aysel'le birlikte olmak ister: "Bir öğrencisiyle yatan, ötekiyle de yatar. Ben de öğrenciniz değil miyim? Benimle de yataın... " Kusmak istemişti. Ama ne fısıltıyı işittiğini belli etti ne de midesindeki bulantıyı. Cemal, aynı şeyi bir kez de okulun koridorunda yinelemiştir" (Ağaoğlu 2014, 136).

Kaba Aysel'in fakülteden atılmasına sebep olan Cemal daha sonra onun arkasından uygunsuz sözler söylemiştir: "Benim Sosyal Bilimler'deki kürsümden uzaklaştırılmamın üstünden iki ay geçmiş geçmemiş. Cemal bir gün Can'a, sandviççide rastlamış. Takım giysi, kara gözlük; pek kendine güvenli, pek tepeden bakar görünüyormuş. Tülin Hanım'ın hiçkırıkları duruyor, bir sigara daha yakıyor: "Cemal, Can' a demiş ki... Yeniden affedin beni, fakat aynen böyle demiş: Aysel orospusu beni kaytarıyor, ötekine gidiyor, öyle mi? Gününü gördü işte! Ben göz yummam oğlum. Her şey eşit diyen solculara bak sen. Yummam göz!" (Ağaoğlu 2014, 138).

Tükenmiş Siyasi bir sığınmacı olarak Danimarka'ya gelmiş olan Cemal dalkavukluğunu yaptığı kişiler tarafından terk edilmiş, yalnızlaşmış ve bundan dolayı tamamen kendi içine kapanmıştır: "Oysa Cemal, tanınmayacak durumda. Saçları çok seyrelmiş, zayıflığı tıknazlığa dönüşmüş, bir ara yüzünde arma gibi taşıdığı kara gözlükleri yok, gözleri ise çizgi mizgi değil, hemen hemen yuvalarından fırlamış, kızarık, ıslak gözler. Üstünde yeşili solmuş, yünü tarazlanmış bir kazak var. Bacaklarında lekelerle dolu bir pantolon. Engin, bu yüzdeki, gövdedeki büyük değişime karşın, tanıma duygusunun nereden geldiğini bilmiyor. Geçmişin takım giysisi, kara gözlükler, dik, kalıp bir duruş... Şimdi bu, o mu?" (Ağaoğlu 2014, 159).

Kaynakça

Acar, Teyfik. *Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Şahıs Kadrosu*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak: Uşak Üniversitesi, 2019.

Ağaoğlu, Adalet. *Hayır...* İstanbul: Everest Yayınları, 2014.

Eronat, Kamuran. *Adalet Ağaoğlu İnsan ve Eser*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.